

UJ KELET

ISIDO • POLITIKAI • NAPILAP

Keren Hajjeszod
für Mitte
Säsische str. 8

Az összeomlott hazugság

Képtelen anachronizmus, hogy ma, ezerkilencszázhuszonegy végén, háborúk és forradalmak szörnyű évei után, még mindig azon muljon országok és népmilliók sorsa, hogy egy-egy elcsapott király ambicionálja a régi állását. Abszurdum elgondolni, hogy esetleg újabb világégés keletkezhetett volna abból, hogy első vagy negyedik Károly visszafoglalja a magyar trónt és a budai várból be talál vonulni a bécsi Burgba is. Ez a szerencsétlen Habsburg-család, amely több emberéletbe került évszázados uralkodása alatt, mint amennyi perc volt az évszázadokban, a közelmúltban már megindított egy ilyen megállíthatatlanul átkos görgeteg. Ezerkilencszázhatvan négy nyarán a monarchia - akkori trónörökösé miatt kapott hajba az élggott Ausztria a kicsiny agresszív Szerbiával és ez a hajbakapás huszmillió ember pusztulását eredményezte. Ferenc Ferdinánd, aki komor, hallgatag és nyilván kivételesen értelmes és tartalmas tagja volt a degenerált dinasztiának, egy ízben érdekes mondással jellemezte a vérell és erőszakkal összepántolt monarchián az uralkodást. „A legnehezebb ékszer, amely valaha férfi fejét szorította: a monarchia koronája.” Bizony, súlyos ékszer volt, nemcsak a viselőjének szorította a fejét, de a népeknek is, akiket vérfestéssel, méreggel és intrikával, merev mondással és halott reglamakkal ez egy korona alá kényszerítettek. Végzetlenül fájdalmas, hogy ennek a korhadó monarchiának háború után kellett összeomlania, milliónyi ember és milliónyi család összeomlása árán, holott csak várni kellett volna egy-két évig és a széthullás folyamata magától megkezdődött volna. Egyetlen ember nem akad, aki sajnálja. Kivéve persze a Habsburgokat, az ő politikusaikat és a szertartásos spanyol udvar tányérnyaló lakáit.

Nos, a dinasztia élére állt politikusaiknak és lakájainak, megkezdte a földalatti munkát, méreggel, töltet és intrikával, kimenett népvagyonok tallérjaival, restaurálni akarta a hullát, amely már rég foszlánnyá foszlott. Károly még mindig a régi frázist hangoztatja: a monarchia történelmi szükségszerűség. Minden jelentéktelen hír, amely az utódállamok aprócepről bajjairól érkezik, elefántán dagad a bolhábol és kettőselecséftől pápaszemen át, Károly a nemzeti országok belső bajait, mert bajok ma mindenütt vannak, még a hatalmas Amerikában és Angliában is, maga felé ítélte meg és félvállról vette az elkergetettnek látta az időt, hogy megrendje a monarchia lehetetlenül abszurd uralkodását. Mindakét ízben súlyos kudarcot. Tegyük fel, hogy a kisérlet nem mond csúszott, de sikerül, mi történt volna. Hát hetnél tovább alig tartott volna Habsburgi Károly újabb királysága. De közben Európa szinte felborult volna a rend. A kisanant két-ségtelenül szégrebontotta volna a mozgósítást, bevonult volna Magyarországra, amelyre nézve ez a kaland a következmények végtelenjét jelentette volna. Ma a kisanant nem elég fúrge, Ausztriát is magával rántotta volna a monarchista láz s a reakció-jeladásnak vette volna ezt Bajorországtól és Németországtól is. Közép-európanak a helyzetét a lehető legtűskésebb, csak nagy erőfeszítésekkel tudták a koalíciós középpárti kormányok országait irányítani, miközben a jobbszélsők és a balzsélsők a feloldulást kíséltik elő. Mindezt egy-egy ember miatt, aki ahelyett, hogy beletörődné a sorsába s valami rendes foglalkozás után látna, mindegyik népek fölő akar kerülni.

Noha Magyarországon az események még zajlanak, annyi kiderült, hogy a „királyt” nép belefáradt a hűségbe s amikor önszántából kellett vérezni, nem sietett előbujni nemes zárkózottságából. Nyilvánvalóan így áll a helyzet a német néppel is, amely ugyanilyen elszánt buzgalommal várja szeretett Kaiserját. Sok hazugság omlott össze a habsburgi összeomlással: a reakció egy nagy illúzióval lett szegényebb. Az elhalványult glóriákat kár újra-

fényesíteni: nem megy. Nincs többé feltámasztás. Nem történelmi szükség a monarchia, nem történelmi jog a Habsburgok pragmatica sanctiója, amely juseként hagyta apáról-fiúra a tizenhét egymáshoz láncolt népen az uralkodást. A népek dolgozni akarnak és élni békében egymás mellett s aki a maga önző céljaiért egymás ellen tüzelné őket az átkozott lélekkel és átkozott kezekkel nyúl a dolgokhoz: semmire fog sikerülni neki.

Károlyt Málta szigetére internálja az antant

Az exkirály Anglia foglya — Csehszlovákia mozgósít — Nincsen még elintézve a magyarországi probléma

— Az Új Kelet tudósítójától —

Habsburg Károly kalandja befejeződött. Károly exkirály a magyar kormány foglya és a tatabányai kastélyban várja, hogy határozzanak sorsa fölött. Az antant-kormányok Károly kiadását és internálását követelik. Az az antantjegyzők, amely az új királykaland első óráiban érkezett Budapestre, pontosan összefoglalta a szövetségesek kívánságait. Ebben a jegyzékben, amely ultimátum jellegű volt, a nagyhatalmak követelték a magyar kormánytól, hogy azonnal fogassa el Károlyt, vegye őrizetbe és sürgősen távolítsa el Magyarországról területéről. A követelés első két pontját teljesítette már Bethlen kormánya: Károly foglya és őrizetben van. A magyar kormány a nagyhatalmak további utasítását várja. A nagyhatalmak megbízásából valószínűleg

a budapesti angol követ fogja átvenni az elfogott királyt,

az ő őrizete alatt marad mindaddig, míg a szövetségesek meg nem állapítják Károly tartózkodási helyét.

Az átadás Tatán fog megtörténni. A királyi párt nem viszik Budapestre, Tatán fog maradni addig, amíg továbbszállításukról a hatalmak nem gondoskodnak. Tatán őrzik egyelőre gróf. Andrássy Gyulát, Orsz. Gusztávot és Rakovszky Istvánt is, akiket azonban a mai nap folyamán Budapestre visznek. Ezt a három politikus, akiknek az utolsó évtizedekben nagy szerepük volt Magyarországról történetében, Károly többi hiveivel együtt

lakadás elmen rögtönítélő bíróság elé állítják.

A kormányt nem vezeli a bosszúállás politikája, de minden bűnös, tekintet nélkül politikai múltjára, állására, bíróság elé fog állítani, mert egyszersmindkorra meg akarja akadályozni az ország konszolidációja ellen irányuló akciókat.

A mai Magyarország vezető politikusai tehát józanabb belátásra jutottak. Meg tudják érteni annak a bonyodalomnak a jelentőségét, amelybe ez a kaland sodorhatta volna az országot. A nemzetgyűlés még nem ült össze és a közeli napokban össze se fog ülni, de a képviselők már valamennyien a fővárosban tartózkodnak. A keresztény nemzeti párt elfordult Andrássy Gyulától, a kiszagadapárt pedig a legelősebben foglal állást ellene. Jellemző Berki Gyula kiszagadapárti képviselő. Nagyatádi Szabó István bizalmasának nyilatkozata. Berki Gyula többek között azt mondotta, lehetetlen ebben a pillanatban nem gondolni Tiszára, akivel a sötétlelkű Andrássy évtizedeken át gyűlöletes harcot folytatott. Annyi hasznát mindercetre hozott a királypuccs, hogy Andrássy a magyar közéletnek ez a legnagyobb méregkeverője végleg letűnt.

Mélt. társa Rakovszky, aki az osztrák kamarrilla tipikus képviselője.

Károly Svájcban nem így képzelte kalandja befejezését. Azt hitte, diadalai fog bevonulni a magyar fővárosba. A „Messagero” a Károlypuccs előzményeit írja meg és elmondja, hogy a királyt svájci kastélyában mindig sokan látogatták meg.

A király meggyőződése az volt, hogy a novemberi forradalmakat vissza lehet csinálni. Azt hangoztatta állandóan, hogy az osztrák-magyar monarchia nem tákolmány, hanem történelmi szükségszerűség. Számított a csehszlovák németek támogatására, akik visszakívánják a német hegemoniát. A 67 horvát képviselő közül 50 Károly híve. Magyarországról feltétlenül monarchisták és királyhű. A király még ma is számít arra, hogy a legközelebbi választásoknál

a legitimisták döntő győzelmet fognak aratni Horthyék minden mesterkedése ellenére

és majd eljön az idő, amikor nyíltan fog bevonulni magyar fővárosba.

A „Matin” megírja, hogy Károly vakmerő útjára a következő okok alapján vállalkozott: A jugoszláv-albán viszály, a beszarabiai álhírek és végül magnásainak unszólása. Károly azonban nem tudta, hogy utódállamok belső bajairól közölt hírek legnagyobbbrészt épen a magyar legitimista sajtónak a fantáziájából származnak. A külföldi sajtóban, még a francia lapokban is a magyarországi eseményekkel kapcsolatban az a feltevés merült fel, hogy Károly visszatérését diplomáciailag jól előkészítették s az csak valamelyik antanthatalom, valószínűleg Franciaország beleegyezésével történt. A francia külügyminisztérium szükségesnek tartotta, hogy hivatalosan megcáfolja ezeket a lapjelentéseket és kijelentette, hogy

Franciaországnak semmi köze nincsen Károly puccskísérletéhez.

A francia sajtó kommentárral kíséri a magyarországi eseményekről érkező híreket. A „Journal des Debats” szerint a régi monarchiának restaurációja nyomban feloldoztatná a németek revansvágyát. A „Temps” szerint Károly vállalkozása veszélyezteteti a Magyarországgal szomszédos államok egzisztenciáját. A lapok sürgetik, hogy a nagyhatalmak egyszersmindkorra intézzék el ezt a kérdést. A nagykövetség tanácsa ma délután újból tanácskozásra ült össze. A nagykövetség tanácsának e rendkívüli ülése elhatározta, hogy

Károlyt Málta szigetére internálják.

Lloyd George is nyilatkozott a magyarországi eseményekről és azt mondta, hogy nemcsak Károly, hanem a Habsburg-dinasztia bármelyik

más tagjának a trónralépését is meg fogják akadályozni.

A kisanant kormányai Károly elfogatásával korántsem látják befejezettnek ezt a problémát. A belgrádi lapok például kételkednek a kormánycsapatok és a karisták közötti harcok komolyságában. Jugoszlávia egyelőre óber figyelemmel kíséri az eseményeket.

A prágai kormány elrendelte az általános mozgósítást,

amelyről a parancsot kedden reggel írta alá a köztársasági elnök. Bukarestben Jugoszlávia és Csehszlovákia meghatalmazott miniszterei állandóan a külügyminisztériumban tartózkodnak.

Andrássy, Rakószky és Grätz Gusztáv a Markó-utcai fogházban

A királykaland utolsó hullámai is elűlnek. Károly bukása után a királyhű csapatok szét szóródtak. A kormány kiáltványt intézett a lázadókhoz, a kiáltvány öt pontban foglalja össze a követeléseit. A kormány megparancsolja, hogy a fegyveres felkelők nyomban tegyék le a fegyvert. Amnesztiát kap mindenki, aki engedelmeskedik, kivéve a felbujtókat és a lázadás vezetőit.

A király tanácsadóját a magyar polgári bíróságok fogják felelősségre vonni.

A király lemond a magyar trónról, a kormány a király személyes biztonságáról a magyar területen való tartózkodás alatt gondoskodik. A magyar kormány most tanácskozik a nagyhatalmak képviselőivel a király ideiglenes és végleges tartózkodási helye felett.

Andrássy Gyulát, Rakószky Istvánt és Grätz Gusztávot, akiket a király környezetében fogtak el, az éjszaka bevitték Budapestre és a Markó-utcai ügyészségi fogházban, az erre a célra berendezett helyiségben helyezték el.

Ezt a három legitimista politikust nem állítják statárius bíróság elé, polgári bíróság fog itélkezni felettük. A kormány ugyanis elfogadta a három letartóztatott politikus jogi védőinek érvelését, akik szerint Andrássy, Rakószky és Grätz cselekményeivel nem vonhatók gyorsított eljárás alá.

Cziraky József főispánt, aki a puccskisérletben szintén részt vett, hivatalától felfüggesztették és helyére Herce Géza alispánt nevezték ki. Gróf Sigray Antal Nyugatmagyarország volt kormánybiztosát, aki ellen a kormány körözést adott ki,

Szombathelyen elfogták és őrizetbe vették.

Benicsky Ödön, volt belügyminiszter önként jelentkezett a rendőrségen.

A nagykövetség konferenciája elismeréssel nyilatkozott a magyar kormány erőfeszései rendcsinálásáról. Utasította a budapesti antantmeghatalmazottakat, hogy a kormánnyal egyetértésben járjanak el.

A politikai pártokat teljesen felforgatták az események. A pártkörök szétfoltáltak. A kiskisgazdapártot felkeresette a harcban résztvevő egyetemi ifjuság küldöttsége. Nagyatádi Szabó István harci beszédet intézett hozzájuk.

— Olyan király nem kell, — mondotta, — aki a hatalmat fegyverrel akarja megazo-reszni. A lelkiismeretlen emberek bűneit meg fogjuk torolni.

A nemzeti kaszinó küldöttsége tisztelteti Horthy Miklós kormányzót. Feliratot nyújtottak át, amelyben kijelentik, hogy

a legitimisták nem helyeslik a telelőtlenség váltakozását.

A királykaland izgalmát meg maglázták az egész politikai élet. A tegnapi tüntetések, amelyek sokmilliók kárt okoztak a amelyeknek az Atheneum és az Az Est estek áldozatul, nagy felháborodást kellettek a közvéleményben. Politikai körökben hangsúlyozzák, hogy

a királypuccs sikertelensége az ébredőkben újabb bátorságot öntött.

Tegnap délelőtt gróf Bánffy Miklós külügyminiszter hosszasan tárgyalt Bethlen minisz-

terrel Take Jonescu és a meghatalmazott miniszterek között állandó tárgyalások folynak. A román kormány ugyanis Károly elfogatásával szintén nem látja végleg elintéztnek a kérdést. A kormány bizonyos követeléseket fog a magyar kormány elé terjeszteni, amelyekben garanciákat kér a magyarországi nyugalom biztosítására. A prágai sajtó egyhangulag követeli, hogy Károly kalandjával kapcsolatban semmisítsék meg a velencei konferencia határozatait.

Burgenlandot Ausztriának kell adni. A magyarok különben a cseh határon, főleg a Kárpátok vidékén lövészárkokat ásnak.

terelnökök, majd mindketten kihallgatásra mentek Horthy kormányzóhoz. A kiskisgazdapártban a legnagyobb felháborodással beszélnek a puccs résztvevőiről. Ezt hangoztatják, hogy az egész vonalon le kell vonni a konzekvenciákat. A kiskisgazdapártban az a vélemény alakult ki, hogy

a kiskisgazdapárt és a keresztény párt mérsékelt eleméből egységes kormányzópártot alakítsanak.

Szükségesnek tartják a nemzetgyűlés összehívását, hogy a nép képviselői véleményüket nyilváníthassák az eseményekről és ezzel is demonstrálják a világ közvéleménye előtt a Károly-kaland és annak résztvevői ellen.

Lord Curzon közölte az angol minisztertanácsal, hogy a magyar kormánytól hivatalos értesítést kapott, amely szerint

a magyar kormány eleget tett a szövetséges nagyhatalmak kívánásainak

és megtette az intézkedéseket Károly Magyarországból való eltávolítására. Lloyd George az angol alsóházban nyilatkozott a magyarországi eseményekről:

— Meg kell állapítanunk, hogy a Habsburg-restauráció nemcsak az utódállamoknak, de Magyarországnak sem érdeke. A magyar nép nem látja be, hogy a saját vesztébe rohan és ha erre nem tanították volna meg a történelmi események, kénytelenek lettünk volna mi megantani. Ha a magyar nép úgy érzi, hogy boldogulását csak egy koronás fő tudja garantálni, úgy eljén legszentebb jogával és szabadon válasszon olyan uralkodót,

kinék multjában azonban nincsenek olyan bűnök, mint a Habsburgokéban.

Denes miniszterelnök a külügyi bizottság ülésén bejelentette a minisztertanács elhatározását, amely előkészületeket tesz négy korosztály mozgósítására.

— Rajta vagyunk — mondotta, — úgy Csehszlovákia, mint a kisanant minden államnak kormánya, hogy engesztelékeny szellemben likvidáljuk a magyar királykalandot, mert azt akarjuk, hogy a Habsburg-kérdés véglegesen elintéződjön.

A vasúti forgalom

Románia és Magyarország között nem szakadt meg.

Jugoszlávia a napokban megszünteti a rendkívüli intézkedéseket. A szabadkai vonat csütörtökön megérkezik. Ausztriával egyelőre nincs közvetlen összeköttetés.

— A zsidó segélyközpont a Romániába menekült ukrán zsidó hajléktalanokért. Párisból jelentik: A zsidó világszövetség központ új végrehajtóbizottsága egy félmillió lelt küldött Beszarabiából azoknak az ukrán zsidóknak a segélyezésére, akik a román kormány internációs rendeletei folytán igen súlyos helyzetbe jutottak. A végrehajtóbizottság ezenkívül egy delegátust akar küldeni Bukarestbe és Kiszenebe a segélyezés megszervezésére. Egyidejűleg sürgős felhívást intéztek a világ összes zsidó segélyegyesületeihez, hogy ezeket a szerencsétleneket, akik újból vándorbotot kénytelenek a kezükbe venni, felsejtsék.

Moldvai zsidók között

— Az Uj Kelet kiküldött munkatársától —

II.

A város

Cucuteni mögött már szép lassan a moldvai főváros mutatja magát. Büszkén emelkedik Jasi városa különböző dombokon, mindegyik az építéset más-más tüneményét hordva magán. Az ósdi galatai rendház tornyos, komor várkapujával, magas, vastag, apró nyílások kőfalával előre tölt örsé a többi körömekek. A Curtea Domneasca tünik föl legimponálóbban, a csodás palota, amely a mult század eleje óta most már a negyedik formáját vette föl, mindig más-más célokat szolgálva. Mai stílusában a vajdahunyadi várba emlékeztet, de arányában a pesti palantre. Igazságszolgáltatási hivatalok hajlékaul fog szolgálni, ha végleg elkészül. Előtte hatalmas lovasszobor, ha nem tévedek, efan cel mare alakját domborítja. A város közepén büszkén, méltóságosan emelkedik oszlopos négy tornyával a katedrális. A bejárója oldalán leveles, csigás oszlopfők glédában állva támasztják a nemes reneszánszművet, amely hatalmas arányai ellenére sem tudja elnyomni a jóval kisebb, de művészi tartalommal értékesebb templomokat, így Sf. Nicolai-Domnesco bizarr kis templomát a magára emelt három sor vakablakkal, ahonnan arany háttérből néznek le a szentek. A városi torny nyugodt tagoltsága és a kis oltár a templom előtt, az építészeti izlés és festői tehetség virágai. De gyönygye minden tégla, kőbe vésett ihletnek és ötletnek, minden plasztikába, kőbe szökken alkotó készségnek a „Biserica Trei Ierarhi”, amely a mór művészet pazar reneszánsz kedvét ragyogtatja, páratlan pompában. És elhagyatott telkek szomszédságából kiemelkedik a Nemzeti Színház, valahol messze az egyetem épülete és mindenféle régi és új szobrok, paloták, villák, terek, sikátorok.

A villamos csöngetése is idehallatszik, kocsisok lármája; a vonat befut az állomásra és megyek a dombháton föl a városba, amelyet bánatos őszi napstílus melegít.

Zsidócskák

A főtéren — Piata Unirei — a meglepően monumentális és szép Carol-szobor tövében elegáns hintók ketős oszlopa. Pompás telivérek, báronyköpenyes, tiszta kocsisok ezüst övvel, a lovak nyaka fölött ezüsttel, rézfúgurákkal berakott oroszos rudtartók, néhány finom alkalmatosságon fehér szalagcsokrok, a lovak szemellenzője mellett is, ezek lakodalmasokat vihettek. A szobor oldalán hatalmas palota. A Traján-szálló, amelynek bejáratához és kávéházához széles és emeletnyi lépcsősor vezet. A kávéház Jasi börtöne és a galopinek már várják a vonaton érkezőket. Jól megmustrálják felülről őket; engem is tűz alá fogtak.

— Kaufen Sie polnische Valuta? — sugja az egyik a fülembe.

Megköszöntöm az ajánlatot. Nem lengyel valutára van szükségem, szótlan, hanem egy jó szállodalai szobóra, azt ajánlhatna megfelelő provízió ellenében.

— Menjen a portáshoz — szólt maliciával — azt hiszem, szerencséje lesz. Olyan mint nekem magánál.

Igaz volt. Rendes hotelben megszállani szinte teljességgel lehetetlen Jasiban. De lehet szállást kapni azokban a kis zsidó hotelekben, ahova az embert a végző szükség elzántatja vizi.

Igy jutottam el a „Hotel Englez” című előkelő helyre, ahol egy bicegő testvér fogadott. Kinyitotta a szobámat, de vállon markolt, ne menjek be — figyelmeztetett — menjen ki előbb a „levegő”. Vártam amíg kiment a levegő, de a bűz azért ott maradt és szenny vigyorgott az ágyról és a mosdóról és a falakról.

— Ech heiss Jankl — mutatkozott be — wenn Ihr wallt, kann ech ách brengen a' Gesellschafterin.

— Előrendeltem szűkségeim vannak — feleltem — mindenekelőtt hozzon vizet, huzza át tiszta ágyneművel az ágyat és hogy állunk poloska dolgában?

Fölhuzta a vállát.

— Az utasok mindig panaszkodnak a poloskák miatt, pedig ők hozzák, ők viszik. Export und Import.

— Szóval vannak.

— Nu ná, nincsenek. Majd szégyellik magukat! Búzel az ember rendbe jön a lakáskérdéssel és munkához láthat.

Mojse Mathes

Érdekeltek, találok-e zsidó nemzeti életet a városban. Az első zsidó, akit megszólítottam és a második is nagy tisztelettel említett egy nevet, Mojse Mathes nevet, aki évtizedekkel ezelőtt megrendítette nemcsak itt, hanem az egész országban a

zsidó nemzeti ügyet, aki elsőnek követelte a palesztinai földvásárlást, aki elsőnek dolgozott zsidó földért, és zsidó regenerációt.

A Strada Barholon levő kis házban találtam Moise Mathest, aki mintha Michelangelo Mózés szobrához állott volna modell. A hóhérs ember szavait itt adom:

— Ugy negyvenkét-negyvenhárom évvel ezelőtt megjelent nálam egy ember, „Lazar Rokeach” nevű háber író, akit szabad gondolkodása miatt kizavartak Palesztinából. Elpanaszolta baját és hosszasan beszélt arról, hogyan lehetne Erec Jisraeleben az akkori koldus zsidóság helyett dolgos, gerinces, öntudatos zsidóságot nevelni. A kérdést legegyszerűbben azzal vélte megoldani, hogy a világ zsidóságától kegyes adománynak küldött „Majer baal Nesz” féle pénzt ne adják többé oda a Palesztinában létlenségben élő öreg zsidóknak, hanem fordítsák ezeket a pénzeket földvásárlásra, a földekre pedig telepítsenek olyan zsidókat, akik tudnak és akarnak dolgozni.

— Ez ellen hevesen tiltakoztam. Öreg, tehetetlen, a talmudnak élő emberek szájaiból kivenni a falatot,

olyan hünnök tartottam, mint meg nem ragadni minden alkalmat arra, hogy Erec Jisraeleben a föld a miénk legyen. Rokeach nem utasítottam el, hanem ajánlottam neki, dolgozzon itt a földvásárlás érdekében, én és néhány barátom örömmel támogatjuk. A palesztinai író dolgozni kezdett és 1878-ban megalakult itt Jasiban a „Dorsche Cion” egyesület és megindult a „Jüdische Zeitung” című hetilap, amely a földvásárlást propagálta. Hónapok múlva más főkegyesületek nyíltak az országban és 1880-ban az egyesületek képviselői kongresszusra gyűltek Focsniba, ahol ballatlan lelkesedés közepette foglalták állást a kolonizáció mellett, központi bizottságot választottak és 155 000 frankot gyűjtöttek gyarmatosítási célokra. Bizottságot küldtünk Palesztinába, amely megbízásunkból megvette Samarin falu körül elterülő földeket 50 000 frankért. Nyolcvan romániai zsidó családot helyeztünk itt el.

Mathes itt szünetet tartott, kinyitotta fiókját és sárguló papirokat és nyomtatványokat vett elő, amelyekből az első gyarmatosítási ügy fejleményei derülnek ki.

Szabad Imre.

Goga és Groza miniszterek Kolozsváron

Beszélgetés a felekezeti iskolákról, az erdélyi képzőművészekről, a színházakról a magyar tisztviselőkéről és Jósika báróról

— Az Uj Kelet tudósítójától —

Ma reggel Kolozsvárra érkezett Goga Octavian művészetiügyi miniszter és dr. Groza Peter erdélyi miniszter, hogy régi programjukhoz híven az Erdélyben legutóbb felmerült kérdéseket megvizsgálják, az érdekeltekkel való közvetlen érintkezés útján alaposan megismerjék az itteni problémákat és a kormányban irányt adjanak a különböző kérdések leghelyesebb megoldására. A két miniszter délelőtt felkereste dr. Mihály Tivadar minisztert, az egységesítő bizottság elnökét, akinek a hivatali helyiségében intézik az ügyeket. Itt fogadták az Uj Kelet munkatársát is. A beszélgetés során először a felekezeti iskolákról volt szó.

A felekezeti iskolák

— Elsősorban a görögkeleti egyház iskoláinak ügyét kell rendezni — mondta Goga miniszter — és csak azután kerülhet sor a többi felekezeti iskoláigére. A görögkeleti egyház iskolakeresésében nemrégben ankét volt Szebenben, de végleges határozatokról még nem lehet beszélni. Egyelőre az a helyzet, hogy minden felekezet tarthat fenn iskolákat, az állami támogatás módjairól azonban csak később lesz szó, az egész kérdéskomplexum végleges rendezésénél.

As erdélyi művészek rendezésének Bukarestben kiállítását

A kolozsvári, majd általában az erdélyi művészek helyzetéről beszélgettünk azután, a kiállítások rendezésének nehézségeiről, ami súlyos kihatással van a művészek anyagi helyzetére és így magára a művészetre is.

— Ezen könnyen lehet segíteni, — jegyezte meg Goga miniszter — ha itt nincs revokáció. Bukarestbe kell vinni a kiállítást és ott bizonyosan el lehet adni a szépet és művészi. Aljanak össze a művészek, foglalják memorandumba összes kívánásaikat, ismerettségük a helyzetüket, küldjék el a memorandumot és gondom lesz rá, hogy segítsünk. Ebben a kérdésben különben tárgyalni fogok Isac Emillel és jó volna, ha a nagybányaiak közül esetleg Thormával megbeszélhetném a részleteket. Thormát különben tiszteltem és igen nagyra becsülöm.

A magyar tisztviselők reakciója

— A miniszter urak utazásának mi a közvetlen célja és mi a programjuk? — kérdeztük.

— Groza miniszter ural azért jöttünk Kolozsvárra, hogy összeköttetésbe lépünk a prefektusokkal és közvetlen tapasztalatokat szerezzünk a helyi kérdésekről. Azután elmegyünk Marosvásárhelyre, a Székelyföldre, ahonnan valószínűleg ismét visszajövünk Kolozsvárra. Remélem, erdélyi utazásunknak, amelyet körülbelül két hétre tervezünk, sok jó eredménye lesz.

— Most akarjuk végérvényesen elintézni

— fűzte hozzá Groza miniszter — a magyar

tisztviselők ügyét is. Az egységesítő bizottság részéről Mihály miniszter ur is aktuálisá tette a kérdést s itt van Averescu kormányelnök ur rendelkezése is, amit alapul veszünk az intézkedéseknél. Akik eskütt tettek, az esküttétel napjától számítva megkapják fizetésüket és fokozatosan elhelyesik őket az állásokban. Ezzel nyugvópontot jut a magyar tisztviselők dolga, mégpedig rájuk nézve a legörvendetesebb és legkiegészítőbb módon. Nem hiszem, hogy az állások betöltésénél nehézségek merülhetnek fel.

As erdélyi színházak helyzete

Azután a színházakról nyilatkozott Goga miniszter:

— Legutóbb Csehszlovákiában jártam és ott azt tapasztaltam, hogy mindenütt megszüntették a magyar színházak működését. Ugyanez a helyzet Jugoszláviában is. Ezzel szemben Erdélyben semmi akadály nincs a magyar színházak üzemeltetésének. Mikor miniszter lettem, tizenegyet magyar színházat találtam Erdélyben. Most is ugyanannyi van. Az utóbbi időben azonban azt tapasztaltam, hogy a magyar színházak egyre nagyobb anyagi zavarokkal küzd, éppen csak hogy tengődik, aminek sem a magyar kultúra, sem a művészet nem látja hasznát: rossz hatása kétségbevonhatatlan. Ezek után kénytelenek egymással különböző eszközök igénybevételével konkurrálni, egy-egy színtársulat több városra is igényt tart, amelyeknek megszerzésére más társulatok is jogot formálnak, askálódnak egymás ellen és közben mennek tönkre. Nem tudom, ezelőtt kaptak-e állami támogatást és talán az hiányzik, tény azonban, hogy ez a helyzet tartatlant és végül nem marad más hátra, mint azokat a társulatokat, amelyek nem tudják magukat fentartani, megszüntetni vagy összeolvasztani. Azt megérttem, hogy Kolozsváron, Nagyváradon vagy másutt, ahol van magyar színházjáró közönség, megmaradnak a magyar színházak, de hogy például Lugoson, ahol nincsenek magyarok, mi szükség van magyar színházra, azt nem lehet megmagyarázni.

Báró Jósika színházügye

Báró Jósika Samunak, a magyar szövetség elnökének ismeretes afféjára terelődött azután a szó.

— Csodálom báró Jósikát — jegyezte meg Goga miniszter — én őt aulikus embernek ismertem mindig és most inkompetens volt. Járt már a királlyal, volt nálam is, akkor mikor földbírtokainak az agrárreform rendelkezései alól való mentesítés t sürgette. Ugy tudom a királlyal is nagyon barátságosan érintkezett. Amit most csinált, az nem is politika már, hanem gentleman-kérdés. Vége is egy színházi előadásról volt szó, amelyet a királyné is végignézett. Mint miniszter, mindig azon voltam, hogy a románság és a magyarság között megértést teremtsék; csodálom, hogy a

magyarság nem a demokrácia irányban orientálódik, amiért viszont a vezetőség a hibás.

Az előszobában már gyülekeztek az erdélyi prefektusok, a miniszterek együttesen fogadták őket s a déli órákban megkezdődtek a tanácskozások.

Utazás a balatoni expresszen a felkelők között

— Az Uj Kelet bécsi munkatársától —

Bécsi munkatársunk alábbi tudósítását az utóbbi napok postai zavarai miatt késő megkésve kaptuk. A cikk érdekessége azonban még mindig nem veszítette el aktualitását.

Bécs, október. A vonat tempója észrevétlenül óvatossá és lopakodóvá válik. Az éjszakában alusznak körül a fűzesek és a szunyádó dunántúli falvakból csak kutyaugatás hallatszik hébe-hóba. A pullmanok kerekeit borzsoló fékező szorítja össze. A mozdony lassu lihegő lélegzése szivdobogó ijedségnek tűnik a félálomban rengő utazók előtt. A határ felé járunk. Hirtelen vakító mágneziumfény szűrődik baloldalt az ablakokon át. Lassan jár a sugar a vonat oldala mentén. Többet felugrálunk a kupékban. Reflektor!... reflektor!...

A lassan sülkő Balaton-expresszt tényleg félelmes, fényező világítja be. Remegő világossága valahonnan oldalról jön, a katonailag megszállott halmok és erdőszelek felől. Kétszer-háromszor végigfut a kocsi hosszában és szinte érezni, hogy látszóval vizsgálják utját valamely távoli fedezék mögül.

A vonat fölött a levegőben szapora sziszegés. Közvetlen utána gyors dördölések érkeznek. Gépfegyver lö a levegőbe. A halmok mögül egy vörös rakéta furódik az éjszakába.

— Állj!

Az expressz hosszukát lomha koporsói összedőlőnek és megállnak. A folyosókon szorongva várakoznak az emberek. Nem tudják, mi fog történni. A prairie vasuti rablótól, a cognak a fantáziáiból. A pénzesebb kővérek tárcájukat tapogatják. Mintegy mérlegelve: „hová kéne elrejtetni.” Ot hozszu perc telik el. A töltés mentén a nyírfák részvétel nélkül suhognak a fekete szélben. A baloldali országoton két tüzes antőszem tűnik fel, egyre nagyobbodik, a fénykévek selyme befogja az utat. Nehány perc és itt vannak. Vagy tizenkét rohamasikós eltiizt és egy hadnagy. A vonat hosszában kiabálnak.

— Mindenki a kocsiában maradj!

Minden vagonra jut belőlük három. Sorra járják a fülkéket és kikérdezik az utasokat.

— Hova megy? Mit visz magával?

A hátszékbe vándorolnak a sonkák és szalonnák. Az otthonvalók gonddal süttött kenyereit vig elégtelleg rogotgatják az altiszi markok. Némelyiknél sokallják a pénzt is.

— Ennyit nem lehet kivinni, kérem. Elég lesz magának ezer korona is. Nem kell félni a zsidót, lesz annak pénze mindig.

Az automobil roskadásig telik „az eldobzott” holmikkal.

Az utasok dermedten ülnek fülkékben. A vonat lassan indul. Az emberek megkönnyebülten vizsgálják a szembenülő arcát. Vajjon mit szól hozzá? — kérdik magukban. Senkisémet meri megkezdni a beszédet. Még talán jöhet valami. Egy félórás iram után csakugyan ismét óvatossá válik a vonat. Puska-lövések. A sinek között egy vörös lámpa himbálódik. Megint meg kell állni.

Most leggyerecs civilek jönnek a kocsi. Az „A” zónában vagyunk, a nyugatmagyarországi felkelők területén. A kocsi átutazása előlről kezdődik. Elszedik azt is, amit az első vizsgálók elnézése vagy felületessége meg hagyott volna.

Egy fiatalember az utolsó vagonban felismert valakit a felkelők közül:

— Szervusz, Berci, hát te mit csinálasz itt?

— Mit tudom én, — felel a diákképt megcsólitott, — felelősen ejem vagyok. Szervusz.

— Szervusz.

A vonat ismét megindul.

Bécs a királypuccs napjaiban

— Az Uj Kelet bécsi munkatársától —

Szombat reggel. A Ballplatz rostélyos ablaku palotájában szokatlan élénkség, a tradíciós diplomaépület mintegy ki van fordítva sarkából.

— Hallotta a nagy ujságot? — kérdi tőlem a sajtófőnök.

— Melyiket?

— Károly Sopronban van! — mondja szemmeláthatólag örülve, hogy végre egy ember, akit ő informálhat először. Elvezi az ujság villámszerű hatását és konsternációját arcmon.

— Az első hírt — folytatja informátorom — a soproni tábornoki bizottság egy tisztje hozta péntek éjjel Lindley angol követnek, ki még éjfélkor megjelent Schober kancellárnál, hogy közölje vele a nagy eseményt. A kancellár erre tanácskozást tartott Weber dr. belügyminiszterrel, Wächter hadügyminiszterrel és a tanácskozás során minden intézkedést részletesen megbeszéltek, melyeknek szükségére a külpolitikai bonyodalom miatt előállott.

Bécsben megtudják a hírt

Reggel Bécs a szokott özei képet mutatta. Az emberek a hivatalokba szaladtak és a villamosok telve voltak a pisecokra, az irodákba siető emberekkel. Beavatott helyeken, a kaszárnyákban, a munkástanácsokban, a rendőrségen, a politikai szervezetekben és főállami hivatalokban, melyek az illetékes minisztériumokkal összefüggésben állnak, természetesen tudtak a dologról. De az utca, a széles közvélemény, a város vértörése még érintetlen volt a politikai szenzációtól. Délelőtt tíz órakor repült ki az utcákra, a körutakra az első rendkívüli kiadás. A Neues Wiener Tagblatt hozta az első hírt. Ez az ujság még csak a pusztá értesítést tudta adni, hogy az excsászár Sopronban van. A dalban megjelenő ujságok sem sokkal többet tudtak ennél. Dalban két órakor a Wiener Allgemeine Zeitung egy külön kiadása az excsászár megérkezését megtoldotta néhány friss értesítéssel: Károly kiáltása! Rakovszky a miniszterelnök! A Bethlen-kormány tiltakozása! Az antant körök felfogása! Jugo-slávia harca kész...

A bécsi rikkancsoknak nem szabad a cikkeik címeit kiabálniok, így hát a nagy szenzáció elszűrült ebben a kiabálásban:

— Extra Ausgabe! Extra Ausgabe! Ez a higgadt, mérsékelt város ebből is rendkívüli dolgokat érez ki és a rendes és rendkívüli kiadások pillanatok alatt elfogytak, úgy hogy délután két órára már egész Bécs idegzetén végigjárt az a nagy esemény.

Európa veszedelemben van

Eztéig a sajtó telelt a világvárost izgalommal. Milliós ember fejében kalapálnak a hírek és kiki a maga sorsát méri fel a pillanatok és a közeli napok esélyein. Üzletek, üzletekre, politikai karrierjükre, idealisták az emberi eszményekre gondolnak és közben a külügyminisztérium összes telefonvonalain beszélnek a külfölddel és a belsővel és az összes diplomáciai missziókban lázas érintkezés áll fenn külföldi kormányokkal. London, Páris, Prága, Róma, Belgrád vannak bekapcsolva a bécsi telefonhálózatba, mely ebben a pillanatban Európa és a világ ideghálózata. Ezekben a pillanatokban, amikor nem tudni mi történik magában Magyarországon, rendőri készültségekkel van megszállva Bécs minden főhivatala és minisztériuma és a kaszárnyákban teljes készültségben áll a katonaság és talán éppen ezek a pillanatok azok, melyekben elhatározzák, a munkásság felfegyverzését...

Magyarországról még megérkeztek a péntek reggeli lapok, de már a péntek esti lapok kimaradtak:

— Megszűnt Magyarországgal a vasuti forgalom! — jelentik a pályaudvarokon.

A vonatok nem lépik át a határt, de ember sem lép át. Ott végig hadi készültséggel és osztrák Reichswehr áll és ha Károly megindulna Bécs felé, teloszakozik mögötte mindenki, aki nem akarja, hogy a reakció diadalt

arasson: munkás és republikánus polgár, diák és emigráns...

A puccs előjelei a bécsi tőzsdén

Pénteken, október 21-én a börze éppen ébredezett abból a hipnózisból, melybe a bizakodó hangú pénzügyminiszteri programbeszéd néhány napra ejtette. Szemben az osztrák korona javulásával az utolsó napokban megkezdődött a korábbi értékek lassu, de biztos emelkedése. Ekkor felállott a magyar nagybancok egy bécsi bizománya és magyar koronát kínált. A kereslet villámszerűen jelentkezett mindenütt.

— Mennyit öhaj? — kérdi az eladó.

— Egy milliót.

— Önnék! — jelzi a bank diszponense az eladást.

— Önnék, önnék, önnék — dobálja a további milliókat.

Noha mint minden érték, úgy a magyar korona is, emelkedőben volt, a magyar nagybancok sietve eladták magyar pénzkészletüket Bécsben. Ez valamit jelent — sugtak össze a börze beavatottai vézmadarai.

És másnap, reggel már a rikkancsok kezéből tépik ki a korán megjelenő déli lapokat. "Károly excsászár Sopronban!" Az utca felvillanyozódik, az izgalom nagyszertű vibrálása szíjjelhőmpölyögnek a Ringen. Kőszán keringenek a foszlányos részletek: repülőgépen jött... nem, léghajón. A villamosokon, a borbélynál, a kávéházakban ezer autentikus értesülés, meggyőződött vélemény és "Lám, megmondtam" diadal.

Leégett a Stotter-fatelep

Két nagy tűz egy éjszaka — Több millió kár — A fatelep még ég

— Az Uj Kelet tudósítójától —

Tegnap este háromnegyed tizenkettőkor hosszú és türelmetlen telefoncsöngés verte fel a hetvennégyórás szakadatlan szolgálat után alvóra tért tűzoltókat. Az ügyeletes ór rövid jelentést kapott az egyetemi klinikák portásaitól, hogy a Karolina-kórház kigyulladt. A tűzoltók lázas sietséggel szereztek fel a fecskendőket és néhány perc múlva már a sebészeti intézet tetőzetére kuszták, hogy a veszéllyel fenyegető tüzet legyűrjék. Az emberek és gépek másfélórás megfeszített munkájával sikerült is a klinikát nagyobb bajtól megmenteni. Megállapították, hogy a tűz az épület padlásán keletkezett. Eddig még ki nem derített módon a kényes ajtaja kinyílt a egy belőle kipattant szikrától tüzet fogott a padlásan levő gyúlékony holmi, melytől lassanként az egész alsó tetőzet lángborult. A nagy munka közben nem felejtették el értesíteni a rendőrséget, melynek részéről Popovici prefektus, Piláth rendőrigazgató, Cozma ügyeletes tiszt jelentek meg a helyszínen. A klinikán teljes fejtelenség uralkodott. Mindenki azt hitte, hogy az egész klinika ég. A betegeket gyorsan kilakoltatták, némelyiket hordágyon lehetett csak elvinni a veszélyeztetett második emeletről. Szerencsére, a tűz nem terjedhetett gyorsan, mert a palafédél nem engedte, másrészt pedig idejében vetők észre, úgyhogy a tüzet teljesen sikerült eloltani.

A késő éjszakai órákban, félnégy tájt másodszor hangzott fel a tűzárma. A vasuti állomás mögött elterülő Stotter Jakab örökséinek hatalmas fatelepről jött a jelentés a központi tűzoltósághoz, hogy a raktár lángban áll. A balafaradást tűzoltók most már teljes felkészültséggel vágtattak ki a tűzhöz, mely akkor már szinte az egész telepet hatalmába kerítette. Az oltás szinte lehetetlenségbe ütközött. Nem is lehetett megközelíteni a hatalmas lángteget, amely szikrázóporral lepte el az egész környéket. A hőség óriási volt. De legjobban megakadályozta az oltást, hogy a telepen nincs kut, sem megfelelő vízvezeték és a majdnem kiszáradt medrű Nidas-patakból, amely 300 méternyire van a Stotter-fateleptől, kellett a vizet felszívattatni. De ez a vízmennyiség oly kevés volt, hogy nem lehetett a tűz folytonos tovaterjedését megakadályozni.

Bartha Gergely tűzoltó főparancsnok és legényei emberfeletti munkát végeztek. A tűz azonban erősebbnek bizonyult, mert hatalmas tápanyagot nyert a telepen felrakott háromszáz vagonnal is több örlött és kötegekben heverő fahécsban, mely még vízes állapotban is lánggal égett. A tűzoltók segítségére a pályaudvar tűzoltósága is kivonult, mikor pedig ez sem bizonyult elegendőnek, a katonaságot is igénybevétték. Roska főhadnagy vezette az első teljes zászad jött a tűzoltók segítségére. A tűz még így is átterjedt a cserraktárra és a faaprító raktárra. Az óriási kiterjedésű lángoszlop és füstfelhő teljesen elfedte a telep szomszédságában levő papírlémezgyárat.

A nagy zűrzavarban a tűz okát nem lehetett megállapítani. Legvalószínűbb az a föltevés, hogy a tűz az autókiszárazban keletkezett. A telepen és annak közelében lakók állítása szerint a fa szállítására alkalmazott teherautó kazánja felrobbant. A garázsról a közvelein mellette levő cserraktárra terjedt át a tűz, mely azután pillanatok alatt lángborította a rengeteg száraz, csert és hasábfat. Majd az iroda fogott tüzet és a tűzoltók minden igyekezete dacára a gépház is kigyulladt.

Reggel kilenc óra felé a tűz erője csökkenni kezdett. Tovaterjedését nagynehezen sikerült megakadályozni. Több száz vagon aprított és hasátos tűzfát, egy teherautót és az irattart sikerült is megmenteni, ellenben a tűz marfaléka lett több kocsi fa és másfél száz vagon cserr, mely még most is ég, azonkívül elhamvadt két hatalmas raktárhelyiség, három teherautó és a gépház a benne levő gépekkel együtt. A kár nagyságát még nem lehetett megállapítani, mert a tűz, bár kisebb mértékben még mindig tart és a tűzoltóság véleménye szerint még két napig is eltarthat, amíg sikerül majd az óriási tűzvészt teljesen elfojtani.

A magyar királypuccs hatása a román belpolitikára

Bratianu a királynál — A pénzügyminiszter meg akar valni állásától

— Az Uj Kelet tudósítójától —

Az egymásra tolódó nagyfontosságú külpolitikai események hatása alatt a belpolitika aktuális eseményei háttérbe szorultak. A politikusok minden érdeklődése Magyarországra fordult és nagy gonddal figyelik a hivatalos körök ténykedéseit. Az ellenzéki lapok máris megállapítják, hogy a magyarországi eseményekkel szemben az Averescu-kormány határozatiannak és gyöngének bizonyult, holott kétségtelen, hogy a magyar királypuccs Románia helyzetére is erős kihatással lesz.

A király sorra kihallgatáson fogadta a kormány tagjait. Bratianu, a liberális párt vezére is megjelent a király előtt és a holnapi nap folya-án az ellenzéki pártok többi vezetőit kereti magához. Minden törekvés arra irányul: a forrongó külpolitikai események lehigdázásáig a pártok közötti belső békét teremteni, hogy Románia egységes, erős frontot mutasson kifelé.

Averescu, Take Jonescu és Bratianu kihallgatása

Délelőtt 11 órakor a király Averescu miniszterelnököt és Take Jonescu külügyminisztert fogadta kihallgatáson. A kihallgatással kapcsolatban kormánykörökben hangzottak, hogy a király mindkét kormányfővel szemben bizalmát nyilvánította.

Bratianu Jonel felhasználta az alkalmat, hogy a külpolitikai kérdéseken kívül hosszú expozéban ismertesse a királlyal a jelenlegi belpolitikai helyzetet. Követelte, hogy az Averescu-kormány azonnal távozzon helyéről. A kihallgatás után Bratianu kijelentette az ujságírók előtt, hogy a király a közeli napokban a többi ellenzéki vezetőket is magához rendeli, ami után dönteni fog a belpolitikai válság megoldása ügyében.

A pártok tárgyalásai

Beavatott helyeken nem tulajdonítanak nagyobb jelentőséget azoknak az állandó cá-

folatoknak, amelyekkel a parasztpárt egyes tagjai tagadják a kormány és a párt között folyó tárgyalásokat. Mialatt Mihalache cáfol, pártjának más tagjai tárgyalnak az illetékesekkel. Mihalache azt állítja, hogy mindaddig nem térhetnek vissza a parlamentbe, míg az az ok, ami miatt kivonultak, még nem szűnik. Ez Argetoianu lemondásának követelése volna, de éppen a belügyminiszter az, aki elsősorban kívánja az együttműködést. A parasztpárt végrehajtóbizottsága különben a hét végén körvonalazza álláspontját az összes politikai kérdésekben.

Titulescu mégis megy?

A Titulescu pénzügyminiszter távozásáról szóló híreket tudvalevőleg hivatalosan megcáfolták. Beavatottak körében mégis azt mondják, hogy a pénzügyminiszter megváltik állását, mert a kormány ragaszkodik az adó törvények lényeges megváltoztatásához. A pénzügyminiszter néhány nap óta már be sem jár hivatalába, holott az új törvények végrehajtására most kellene kiadni az utasításokat.

A polgármester kijelenti, hogy a városházán nem politizálnak

Olcso anyagot ad a város az építkezésekhez — A villamosművek bérbeadása — Az adószedési jog

— Az Uj Kelet tudósítójától —

Egyik reggeli lapban feltűnést keltő cikk jelent meg a kolozsvári városházán dúló állítólagos politikai harcokról. A cikk szerint a városi tanács két politikai párt szolgálatába szegődött és ez a körülmény döntő befolyással volt a város ügyeire. Dr. Pop Julian polgármester, Bolfa és Dandea tanácsosok voltak a liberálisok, dr. Hosszu főjegyző, Tomutza és Crainic tanácsosok pedig a nemzeti párt exponense. Ez a régóta húzódozó harc állítólag a város villamosműveinek a bérbeadási ügyében is jelentős szerepet játszott, melynek következtében dr. Hosszu és Tomutza Jánost szabadon engedték, hogy a liberálisok szabad keze nyerve a város ügyeinek intézésében.

A cikk hatása alatt dr. Pop Julian polgármester azonnal felkérte Metes prefektust, akivel hosszabb megbeszélést folytatott. A megátámodott polgármester az ügyről a következőképpen nyilatkozott az Uj Kelet munkatársának:

— Mondanom sem kell, hogy amit a cikk ír, nem felel meg valóságnak. Tomutza tanácsos orvosi bizonyítvány alapján kapott újabb szabadságot, Hosszu főjegyző pedig rendes szabadságot vett ki, melyről november kilencedikén tér vissza. Sem most, sem ezelőtt nem merült fel a terv, hogy Hosszu főjegyző elhagyja állását, vagy hogy áthelyezzék. A heti

tanácsüléseken seha politikai val nem foglalkoztunk,

mert a folyó ügyek elintézésére is kevés volt a rendelkezésünkre álló idő. Megtértem egyébként Metes prefektust, hogy ebben az ügyben azonnal indítson vizsgálatot.

A polgármester ezután a város legközelebbi teendőiről nyilatkozott.

— Szabályrendeleten dolgozunk, hogy a lakásminizériát enyhítsük. A főutcák háztulajdonosait rendeltetileg rá fogjuk bírni, hogy földszintes házuikra, ha elbírák, egy-két új emeletet húzzanak s az üresen álló telkeket építsék be. Az, aki építeni fog, szabadon rendelkezik majd összes lakásai felett és ha valaki csak egy új emeletet épít is, az adómentességet fog élvezni.

A város olcsó anyaggal fogja elősegíteni az új építkezéseket,

főleg épületfával, melyet a város erdejéből elegendő mennyiségben és olcsóbban termelnek ki. Jövőre a mellékutakat akarjuk rendezni. Az erre vonatkozó munkálatok kora tavasszal megkezdődnek.

Visszatérve az említett cikkben érintett villamosművekre, a polgármester a következőket mondotta:

— Ez az ügy a közeljövőben véglegesen elintéződik. Crainic szakszereferens már majdnem teljesen elkészült a villamosművek bérbeadási

feltételeinek a kidolgozásával, melyben az előzőleg megállapított irányelvek érvényesülnek. A városi tanács így tehát még nem is foglalkozhatott alaposan az ügygel. De ez már csak napok kérdése. A tanács valószínűleg elfogadja a minisztériumhoz terjeszti be a pályázati feltételeket. Ha a kormány is jóváhagyja őket, kiadjuk az új pályázatot.

Az adószedési jog

kérdt szóba.

— Simionescu pénzügyi vezérigazgatóval megállapodtam, hogy az adók beszédésénél vagy külön, vagy együttesen működünk mindaddig, amíg a Titulescu-féle új adótörvény életbelép. Az eddigi szokás szerint ugyanis a város a saját adóján kívül az állami adók hátralékait is behajtotta s meghatározott kules alapján később elszámolta. Ezidén szétválasztottam ugyan a két adót, de a hátralékok elszámolására vonatkozólag még meg kell egyeznünk az állammal. Ezért a tanács az elmúlt napokban memorandumot intézett a kormányhoz, amelyben különösen a szakminisztereket, Argetoianu belügyminisztert és Titulescu pénzügyminisztert, kéri, hogy tisztázzák a pénzügyi kérdéseket, hogy végre határozottan tudjuk, milyen adókat szedhetünk és melyeket nem, mert semmiesetre sem volna hasznos, ha az állam és a város érdekei összeütközésnek egymással. A kormány válaszáig függ a fentvázolt tervek megvalósítása.

Meltatták Einsteint a francia akadémián

Páris okt. 26. A francia akadémia tegnap Einstein teóriájával foglalkozott. Painlevé méltatta Einsteint és kiemelte tanulmányainak mélyreható eredményeit. Painlevé egyúttal rámutatott arra, hogy Einstein tanításai belső ellentmondásban állanak egymással, s nem döntöttek meg a klasszikus teóriákat. Ezúttal történik meg a háború óta első ízben, hogy egy francia testületben dicséret szavak hangzottak el egy németországi tudósról.

Újabb válság Németországban, az antant kíméletlensége miatt

Berlin, okt. 26. Wirth kancellárral indokolta meg lemondását, hogy bármily koncilians politikát folytatott a szövetségekkel szemben, a túlsó oldalon nem talált megértésre. Németország pontosan fizetett, a szankciókat mindamellelt nem szüntették meg. A felsősziléziai döntést igazságtalannak, mert egyrészt virágzó városoktól és nagy területektől fosztotta meg Németországot, másrészt lehetetlenné tette a békeszerződés gazdasági rendelkezéseinek teljesítését. A német szociáldemokrata- és a néppárt azt kívánja, hogy Wirth vállalja újra a kormányalakítást.

A Reichstag néppárti frakciója egyhangú határozattal elhatározta, hogy visszautasítja a felsősziléziai kérdésben hozott döntést, mert az arculcsapása a népszavazás eredményének és megsértése a versaillesi békeszerződésnek.

— Az „Ivria“ munkája. Zwi Infeld héber tanár írja nekünk: Két év óta működik zajtalanul és szorgalmasan Kolozsváron egy kultúregylet, az Ivria, amely a héber nyelv művelését és terjesztését tűzte ki célul. Az Ivria mindenfelé, ahol érdeklődés mutatkozik az ősi új nyelv iránt kiterjeszti munkáját, hozzáférközik a lelkekhez, amelyek a zsidó újraéledést áhítozzák. Az igazi zsidó nem tévesztheti szem elől, hogy a tisztára politikai vagy gazdasági cionizmus lélek nélkül való test, amely nem mozdulhat, amelynek célkitűzéseit ingatagok, amely a megérésre nem alkalmas. Leiket pedig csak a nemzeti nyelv adhat a nemzeti mozgalomnak. A cionizmus frisseséget, fejlődést, életet csak a héber nyelv útján nyerhet, amely nélkül zsidó öntudat el sem képzelhető. Az Ivria most főnállása harmadik évében munkáját elmélyíteni és kiszélesíteni készül. Héber könyvtárt és olvasótermet fog megnyitni és felolvasásokat rendez héber nyelven. Minden cionistának figyelmébe ajánljuk az Ivriát, amelyet támogatni zsidó kötelesség.

HIREK

Az UJ KELET tolmajai:

Szerkesztőség	877
Kiadóhivatal	844
Zs. N. Sz.	558

Bialik: Táncoljatok

I.

Földi jót se etetek még
Üdvölközt se érte gáncs
Hát mi kell még? — Kéz a vállra
És pörögjön körbetánc!

Szem káprázzon, úgy forogjon
Láb és talp és vig erő
Kő nyomában szikrát szórjon
S gyulladjon meg a velő!

S bárhol is még csöpp epével
Fájás, seb rejtőzhetik
Táncoljatok mind ki őket
Az utolsó csöppjeig.

II.

Meg sem pihenve, jól se lakva
Semmi jó, mit sórs adott
Hát mit féltek? — Szét a szárnynyal
S mint a sas, úgy szállhatok!

Kín, gyötörődés tengerén túl
S túl a szenvedés-hegyen
Szállhatok csak, hunyt szemekkel,
S ami van, csak hadd legyen!

Egyeszer élünk, egyszer halunk
S véget ér a táncos út
Táncra hát! Isten dicsére
Fondd az élő koszorút!

— Családi öröm a trónörökösnél.

Bukarestből jelentik: A királyi párt ma táviratilag értesítették, hogy Károly trónörökös felesége ma éjjel egészséges tiugyermekeknek adott életet. Ez alkalommal a fővárosban 101 ágyulívás dördült el az újszülött tiszteletére. (Damen.)

— Az olasz király pár jubileuma.

Rómából jelentik: Az olasz királyi pár tegnap tartotta 25 éves házassági évfordulóját, amely alkalmából 500.000 lírát adományozott a háborús tüdőbetegeknek, továbbá általános amnesztiát adott a politikai bűnösöknek és a közönséges büntetéseket egyrészt.

— A igazságügyminiszter balesete.

Temesvárról jelentik: Antonescu igazságügyminiszter tegnap indult innent autóval Galacba. Alig hagyta el az autót a várost, a kocsi kigyulladt és az igazságügyminiszter egy arra haladó másik autón volt kénytelen utját tovább folytatni.

— A bevándorlás újabb korlátozása Amerikában. Newyorkból jelentik: A kongresszus következő ülészakán törvényjavaslatot fognak beterjeszteni, mely a bevándorlást újabb korlátozásnak veti alá. A törvényjavaslat revidálni akarja a nemrég megszavazott bevándorlási törvényt.

— Országos zsidó kézimunkakiállítás. Tegnapiban számában megírta az Uj Kelet, hogy a december 5.—9. között felfolyó második országrészi cionista konferencia alkalmával a kolozsvári zsidó nők nagy-szabású kiállítás: fognak rendezni héber motívumu kézimunkából. A kiállítást rendező egyesületek egyike, a „Bönöth Haalijah“ cionista leányegyesület felhívást intézett az összes erdélyi zsidó nők és leányokhoz, hogy szintén vállalkoznak bizonyos számú héber motívumu kézimunkát. A szükséges mintákat az egyesület mindenkinél rendelkezésre bocsátja, ha táviratilag bejelentik, hogy a kiállításon részt akarnak venni. Az egyesület sürgönyoime: „Zion Haalijah“ Cluj, Szentlélek-u. 1.

Új gyárvállalat ————— Ügyeljünk a cégre

Üvegcsiszoló és tükörárugyár

PÉCHY ÉS TÁRSA

ORADEA-MARE. (NAGYVÁRAD) STR. SÁGUNA. (VOLT KAPUCINUS-UTCA) 20

Készít tüköröket, butorüvegeket, tükörök újrafoncsorozását, finn- és colitükörök gyártását

Tudja Ön, hol kaphat olcsó és finom

kamgarn, férfi és női télikabátszövetet?

**SCHERER KÁROLY
ÉS FIAI UTÓDAI**

GROMEN ÉS HERBERT

nagyszebeni posztógyár lerakataiban Cluj (Babos-palota) Nagy-Szamos vashíd mellett.

**! A detail vásárló kéréséget arra kérem,
hogy előnyösebb kiszolgálása érdekében
előtérben folyamán látogasson meg !**

APRÓHIRDETÉSEK

Egy sor ára 1 lei. Vastagabb betűvel 2 lei.
Legkisebb apróhirdetés: 10 lei.

Házikisasszony!
vagy háztartásnői állást
keresek (izr. családnál). —
Megkereséseket „Hűséges”
jellegre a kiadónival to-
vábbít.

Ortodox kóser liba-
zairt bármilyen mennyi-
ségben eladok 40 leier
kilóját. Grommen Bernát
Arad, Tököl-tér 52.

Angol, francia, német
nyelvekből oktatok. Calea
Victoriei (v. Kossuth Lajos-
utca) 18. 2583-I

A világhírű
Kerpel Kézfimozító
Kerpel szappan
Kerpel Bébészappan
Kerpel hivatásos
kapható kicsiny-
ben és nagyban
Rózsza nagydrogeriában
Cluj-Kolozsvár, Pinta Utca 18
Május 18. (66) — 1285

Jön a tél! Legfinomabb Jön a tél!

***rum- és likőresszencák**

minden háztartásban nélkülözhetle-
nek. Különösen ajánljuk pár-fanul

finom és zamatos

rum esszenciánkat

BÜRGER ALBERT vegyszertári gyára
Targu-Mures — Marosvásárhely

CUKOR- ÉS CSOKOLÁDE KARTÁR

LUSZTIG és NUSSBACHER Calea Regale Ferdinand No. 31
Szállítunk postán, utazói mellett.

KRISTÁLY

Fest, tisztít. TELEFON 200, 11-51

Női fog. sz. bismut. 30 lei
Elegans — modern bismut. 30 lei
Főző gipsz. 30 lei
Főző sz. 30 lei
Főző sz. 30 lei

SIPŐS-JENŐ cégénél
Cluj-Kolozsvár,
Pinta Utca 18 (Fővár) 17.

**Hiberm előtti minőségű
fekete és sárga**

Bőrszirt

szállítunk 20-as csomagokban

BÜRGER ALBERT vegyszertári gyára
Targu-Mures — Marosvásárhely

Szilágyi Eleonora R.-T.

Ajánlja: Hűbör, rum különlegességeit. Előrendel-
megelőt és borított. 1910. Szamos nagyraktár

KLEIN ÉS LAZAR

nemzetközi szállítási vállalat
Arad, Str. Col. Pirici (Vörösmarthy) 2.
Rendszeres gyűjtő és vagonforgalom a külföld
valamint beföld minden irányból és irányába
Kirendeltség a curtici határállomáson

Üzletáthelyezés !

Hochteitl Ignác borkereskedésért
áthelyezte Pinta M. Vt. (Széche-
nyi-tér) 13. alá. Wertheimer-ház

: NŐI :

gyermekszövetek, kesztyűk,

női, férfi és gyermek

harisnyák

öröklési választékban kaphatók

IMRE LAJOS,

kötött árú üzletében

Calea Regale Ferdinand és Szép-u. sarok

Pendele & Rivett
volt

Joh. B. Elfron & Sons
LONDON

nagyremániai vezérképviselet.

H. R. KENT

Galati, Str. Domneasca 13

Csak nagyban !

A lei emelkedésének hatása elő-
idézte a szövatarak csökkentését

Angol szövetek

legfinomabb minőségben, direkt
Londonból

FIÓKOK: Bucaresti, Str. Academ. 45
Cernauti, Tempelgasse 4
Chisinau, Mihailovsca 60